

« از ماتیلدا تا کابل: انکار زنان، سیاست جاری برخلاف موازین انسانی »

گزارش

مقدمه :

روز شنبه ۱۴ مارچ ۲۰۲۶ ابتکار برین برای توسعه و بیناری با عنوان «از ماتیلدا تا کابل: انکار زنان، سیاست جاری برخلاف موازین انسانی»، در شرایطی برگزار شد که جهان شاهد تضادی آشکار در برخورد با حقوق زنان است؛ در حالی که بسیاری از کشورها دستاوردهای زنان را جشن می گیرند، در افغانستان تحت حاکمیت طالبان، زنان از ابتدایی ترین حقوق انسانی و حتی حق زندگی عادی محروم شده اند. تمرکز اصلی این نشست بر تبیین مفهوم (اثر ماتیلدا) و چگونگی تبدیل آن از یک سوگیری علمی به یک سیاست استراتژیک برای حذف ساختاری و نظام مند زنان از فضای عمومی توسط طالبان بود. کارشناسان در این گفتمان هشدار دادند که آنچه امروز در افغانستان می گذرد، فراتر از تبعیض سنتی، یک آپارتاید جنسیتی تمام عیار و جنایت علیه بشریت است.

جزئیات برنامه :

این برنامه در قالب یک وبینار تخصصی توسط نهاد ابتکار برین برای توسعه برگزار شد و به بررسی ابعاد عمیق وضعیت زنان افغانستان تحت حاکمیت طالبان به بررسی پرداخت.

- ❖ هدف اصلی : تحلیل ریشه های تاریخی حذف زنان، بررسی گذار از (نادیده انگاری) به (حذف ساختاری) و تبیین ابعاد حقوقی آپارتاید جنسیتی در افغانستان. این نشست به مناسبت 8 مارچ روز جهانی زن جهت تقویت همبستگی با مقاومت مدنی زنان افغانستان سازمان دهی شد.
- ❖ محوریت بحث : پیوند میان مفاهیم تاریخی نابرابری (اثر ماتیلدا) با واقعیت های سیاسی، امنیتی کنونی و جرم انگاری حضور اجتماعی زنان.

معرفی سخنرانان :

- ❖ نازیلا جمشیدی: متخصص سیاست، برابری جنسیتی و حقوق بشر.
- ❖ منیره یوسف زاده: معاون پیشین وزارت دفاع ملی جمهوری اسلامی افغانستان.
- ❖ دکتر محب مدثر: پژوهشگر بین المللی حقوق بشر.
- ❖ دکتر ذاکره حکمت: رئیس دیدبان حقوق زنان افغانستان.
- ❖ نرگس حورخش: خبرنگار، افغانستان انترنشنل و ایران انترنشنل، گرداننده

تحلیل محتوای سخنرانان :

❖ نازیلا جمشیدی:

خانم جمشیدی با تبیین مفهوم تاریخی اثر ماتیلدا که به نادیده گرفتن دستاوردهای علمی زنان و ثبت آن ها به نام مردان اشاره دارد، به ابعاد معاصر آن پرداخت:

ابتکار برین برای توسعه

Baren Initiative for Development (BID)

- تاریخ نگاری مردانه: وی اشاره کرد که حتی در جنبش های بزرگی مانند (بهار عربی) یا مبارزات دموکراتیک افغانستان، نقش و قربانی های زنان در روایت های تاریخی و پژوهش ها به حاشیه رانده شده است.
- نهادینه سازی نابرابری: در حالی که اثر ماتیلدا در جوامع مختلف سطوح متفاوتی دارد، در افغانستان تحت رژیم طالبان به شکلی رادیکال و نظام مند قرار گرفته است.
- حذف به مثابه استراتژی: حذف زنان از فضای عمومی در حال حاضر یک سیاست استراتژیک حکومتی است، نه صرفاً یک پیامد فرعی.

❖ منیره یوسف زاده:

- مراحل سه گانه: او وضعیت زنان را در سه مرحله نادیده گرفتن، محدود کردن و در نهایت حذف ساختاری تحلیل کرد.
- حذف شهروندی: وی هشدار داد که طالبان در حال تبدیل زنان از موجودات فعال به موجوداتی کاملاً وابسته هستند که منجر به (حذف شهروندی) آنان شده است.
- قرائت بدوی از قدرت: او معتقد است طالبان با مردانه کردن تفسیر دین و قدرت، به دنبال کنترل کامل بر بدن، صدا و موجودیت زن هستند تا از این طریق قدرت نمایی کنند.
- جامعه ستیزی: تاکید کرد که اقدامات طالبان تنها زن ستیزی نیست، بلکه (جامعه ستیزی) گسترده است که آینده بشریت را تهدید می کند.

❖ دکتر محب مدثر:

دکتر مدثر به تفاوت های بنیادی میان تبعیض و وضعیت کنونی افغانستان از منظر حقوق بین الملل پرداخت:

- جرم انگاری حضور: او خاطر نشان کرد که در افغانستان، برخلاف جوامع غربی، حضور زنان در کل (جرم انگاری) شده است.
- تعریف آپارتاید جنسیتی: مدثر آپارتاید جنسیتی را سیستمی تعریف کرد که در آن یک نظام سیاسی به طور نهادی زنان را از حوزه عمومی حذف و سلطه یک جنس بر جنس دیگر را تداوم می بخشد.
- جنایت علیه بشریت: وی بر اساس اسناد دادگاه های مردمی و اساسنامه روم، اقدامات طالبان (از جمله صادر کردن بیش از ۱۵۰ دستور محدود کننده) را مصداق بارز آزار و اذیت مبتنی بر جنسیت و جنایت علیه بشریت دانست.

❖ دکتر ذاکره حکمت:

دکتر ذاکره حکمت، به عنوان فعال حقوق بشر و برنده جایزه بین المللی زنان شجاع، از منظر چالش های فرامرزی و وضعیت پناجویان پرداخت:

- زنان، قربانیان نخست آوارگی: وی شرح داشت که چگونه سیاست های حذفی در داخل افغانستان، موج عظیمی از مهاجرت نخبگان زن را رقم زده است. او تاکید کرد که این مهاجرت تنها یک جابجایی جغرافیایی نیست، بلکه تلاشی برای نجات (حق حیات) و (حق هویت) است که در داخل مرزها انکار می شود.
- انزوای سیستماتیک در تبعید: دکتر حکمت به چالش های زنان در کشورهای میزبان اشاره کرد و گفت که اثر ماتیلدا حتی در خارج از مرزها نیز زنان افغان را تعقیب می کند؛ جایی که صدای آن ها در معادلات سیاسی و دیپلماتیک باز هم نادیده گرفته شده یا پشت درهای بسته با طالبان معامله می شود.

ابتکار برین برای توسعه

Baren Initiative for Development (BID)

- مسئولیت کشور های منطقه : او بر این نکته پافشاری کرد که کشور های همسایه و جامعه جهانی نباید با عادی سازی روابط با رژیم طالبان، بر آپارتاید جنسیتی حاکم صحنه بگذارند. وی خواستار حمایت ساختاری از فعالان زن در تبعید شد تا پیوند میان مقاومت داخلی و دیپلماسی خارجی قطع نشود.
- تغییر روایت از قربانی : دکتر حکمت تأکید داشت که علیرغم فشار های طالبان برای حذف کامل زنان، آن ها توانسته اند از کوچک ترین فرصت ها در فضای مجازی و جوامع میزبان برای به چالش کشیدن روایت طالبانی استفاده کنند.

راهکار های پیشنهادی

- ❖ به رسمیت شناختن آپارتاید جنسیتی : لزوم تلاش دیپلماتیک برای گنجاندن مفهوم آپارتاید جنسیتی در قوانین بین المللی جهت پاسخگو کردن رژیم طالبان
- ❖ تقویت همبستگی جهانی : جامعه جهانی باید از برخورد سطحی و صدور اعلامیه های بی اثر دست برداشته و فشار های واقعی اعمال کند .
- ❖ مستند سازی جنایات : تداوم فعالیت های حقوقی و مستند سازی آزار و اذیت های مبتنی بر جنسیت برای ارائه به دادگاه های کیفری بین المللی.
- ❖ حمایت از مقاومت های داخلی : ایجاد راه های بدیل برای بازگرداندن صدا به زنان داخل افغانستان و حمایت از ساختار های آموزشی و اقتصادی غیر رسمی.

جمع بندی :

تحلیل های ارائه شده در این نشست نشان می دهد که آنچه در افغانستان می گذرد، صرفاً یک عقب گرد سنتی نیست، بلکه (انکار ساختاری و نظام مند) است که ریشه در الگو های تاریخی نادیده انگاری زنان اثر ماتیلدا دارد و اکنون به شکل یک آپارتاید جنسیتی خشن بروز یافته است. مباحث اصلی به شرح زیر است:

- ❖ گذار از نادیده انگاری به حذف فزایی: شرکت کنندگان به این نتیجه رسیدند که طالبان از مرحله انکار دستاوردهای زنان عبور کرده و به مرحله جرم انگاری حضور زن رسیده اند. این سیاست، زن را نه به عنوان یک شهروند، بلکه به عنوان موجودی فاقد هویت مستقل بازتعریف می کند.
- ❖ پیوند امنیت جهانی با حقوق زنان: سخنرانان تأکید کردند که حذف زنان و تبدیل نظام آموزشی به بستری برای شستشوی مغزی، تنها یک بحران داخلی نیست؛ بلکه جامعه ای که نیمی از پیکر خود را فلج کرده و نیمی دیگر را تحت تفکرات افراطی پرورش می دهد، به زودی به کانون صدور بی ثباتی و تهدیدات امنیتی برای کل منطقه و جهان تبدیل خواهد شد.
- ❖ سقوط غیر قابل جبران سرمایه انسانی: خروج نخبگان و محرومیت دختران از آموزش، منجر به یک خلاء تخصصی و فرهنگی شده است که جبران آن نه سال ها، بلکه دهه ها زمان خواهد برد. این فرآیند به معنای نابودی تدریجی زیربنای توسعه در افغانستان است.
- ❖ شکست سکوت بین المللی: در پایان نشست تأکید شد که جامعه جهانی نباید اجازه دهد مسئله افغانستان به یک پروژه فراموش شده تبدیل شود. عادی سازی روابط با رژیمی که بر پایه آپارتاید جنسیتی بنا شده، به معنای پشت پا زدن به تمام موازین انسانی و حقوق بین الملل است.
- ❖ ابزار سازی از دین برای سرکوب: طالبان با روایت های ساختگی درباره (فساد اخلاقی) در گذشته، تلاش می کنند جامعه سنتی را برای کنترل شدیدتر زنان متقاعد کنند.